

Digitaliseringsstrategi 2024–2026

Vedtatt i Næs Jernverksmuseets styre 13. desember 2023

De jernverkhistoriske samlingene av bygninger, gjenstander, billedlige representasjoner og historiske dokumenter utgjør kjernen i virksomheten til Næs Jernverksmuseum (NJM). Museets hovedoppgave er å sikre, bevare, og gjøre samlingene tilgjengelig for forskning, formidling og undervisning (se vedtektene for Næs jernverksmuseum). Dette skjer i økende grad gjennom ulike former for digitalisering. Museets digitaliseringsstrategi skal opplyse om grunnlag og sentrale veivalg innenfor de ulike formene for digitalisering.

I denne strategien omtales samlingsutvikling, registrering, katalogisering, bevaring eller sikring av samlingen bare i den grad det har relevans for digitaliseringsarbeidet. Det vises ellers til egne plandokumenter.

1. Formål med digitalisering

Med digitalisering mener vi konvertering av analoge (og fysiske objekter) til digitale formater. Digitalisering har som formål å bidra til mer effektiv samlingsforvaltning, tilgjengeliggjøring og formidling. Viktigste er at digitalisering

- hindrer slitasje av skjørt materiale (konserverende digitalisering)
- gjør samlingene lett tilgjengelig (mediekonvertering) for forskere og andre interesserte, og
- danner grunnlag for digitale formidlingstilbud til elever, lærere og allmennheten.

NJM skal digitalisere samlingene fortløpende og med høy kvalitet. De digitale dataene lagres sikkert for lang tid og tilgjengeliggjøres for omverdenen. NJM skal så langt som råd bruke eksisterende programvare og portalløsninger for å digitalisere samlingene og gjøre dem tilgjengelig for allmennheten.

2. Kulturpolitisk forankring

Digitaliseringsarbeidet er forankret i stortingsmeldingene *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv* (St.meld. nr. 24, 2008–2009, og *Digital agenda for Norge* (St. meld. Nr. 27, 2015–2017) og Kulturdepartementets strategi for åpne data.

3. Digitalisering av museets samlinger

Samlingene ved Næs jernverksmuseum består i dag av:

- kulturhistoriske bygg
- hageanlegg
- gjenstandssamlingen.

I tillegg disponerer (forvalter) museet jernverksarkivet til firmaet Jacob Aall & Søn as samt hageanlegg og noen av bygningene

Digitaliseringsprosessene varierer etter type samlingsobjekt, og et skille går mellom digitalisering av museets (egne) samlinger på den ene siden og jernverksarkivet på den andre.

3.1 Digitalisering av museets egne samlinger

Museets egne samlinger består av om lag 8 400 objekter, først og fremst kultur-, kunst- og naturhistoriske gjenstander, fotografier, og arkiv.¹ Av disse er

- 4300 gjenstander registrert
- 3900 gjenstander av disse 4300 gjenstandene er dessuten digitalisert (fotografert);
- 180 av disse 3900 gjenstandene er tilgjengeliggjort på www.digitaltmuseum.no.

Generelt om digitalisering av gjenstandssamlingen

Digitalisering er en av flere oppgaver i samlingsforvaltningen. Arbeidet rundt digitalisering er en tidkrevende prosess med mange operasjoner og må sees i sammenheng med dokumentasjon av det enkelte objektet. Per i dag har NJM en fast ansatt med svært begrenset tid til samlingsforvaltning, det vil si aksesjonsføring og registrering, konservering og sikring, i tillegg til digitalisering og publisering. Selv om museet jevnlig setter av noe tilgjengelig tid til digitalisering, er etterslepet så stort at det vil ta lang tid å redusere det slik at det monner.

Målsettingen for arbeidet er at alle nye innkomne gjenstander skal bli digitalisert og registrert innen ett år, og at museet fortløpende tilgjengeliggjør et utvalg av gjenstander på www.digitaltmuseum.no, etter hvert som de blir digitalisert og med spesiell vekt på ovennsamlingen.

Registrering og tilgjengeliggjøring

Museet benytter seg av den eksterne registreringsdatabasen Primus, som er museumssektorens verktøy for å holde oversikt, støtte og sikre gjenstandene. I Primus får hver gjenstand sitt unike aksesjons- og NJ-nummer, med beskrivende tekst og bildefiler. Gjenstandene blir dokumentert, konservert og digitalisert (fotografert/avfotografert).

Utover det å være museets katalog for samlingene, er Primus også et verktøy for å gjøre disse tilgjengelig for publikum. Dette gjelder ikke alle, men et skjønnsmessig representativt utvalg av objekter fra samlingene. Disse publiseres på den nasjonale fellesportalen www.digitaltmuseum.no, der de er søkbare for publikum.

¹ Det er stor usikkerhet rundt tallet på det totale antall gjenstander i museet sin samling. Tallet baserer seg trolig på «Tilstandsvurdering av museumssamlingene i Aust-Agder» fra 2001. Hvor dette blir beskrevet som en grov optelling. Det finnes ikke noen oversikt over hva som er med og ikke med i det antallet. Vi antar at tallet er lavere. Den manglende oversikten og registreringen av rundt halvparten av museets samling skaper usikkerhet av omfanget for det gjenstående digitaliseringsarbeidet. En del gjenstander mangler også bilde og informasjon for å kunne bli søkbare. Digitaliseringsarbeidet bør skje parallelt med utarbeidelsen av ett nytt estimat for antall uregistrerte gjenstander i samlingen.

Det skal jobbes med å innhente litt av etterslepet hvert år, på gjenstander som ikke er digitaliserte eller registrerte. Digitalisering av enkeltgjenstander på forespørsel vil på sikt være med på å komplementere den totale digitale samlingen.

Fotostudio

NJM har, ved inngangen av strategiperioden, ikke noe vel egnet fast lokale for fotografering. I dag fotograferes gjenstandene i ovnsmagasinet, som hverken har tilfredsstillende lysforhold eller mulighet for å ha fotoutstyret stående montert over tid. Ovnsmagasinet er ikke gunstig med tanke på lys og støv.

For å digitalisere objekter fra museets egne samlinger bruker et Nikon D850-kamera med Sigma 85mm/1,4 og skanner i2s CopiBook Onyx.

Kulturhistoriske bygg

Alle 11 kulturhistoriske bygg er fotografert (digitalisert), registrert i Primus og fotografiene er publisert på www.digitaltmuseum.no.² Museet skal ta nye fotografier og gjøre disse tilgjengelig på samme nettportal når det skjer restaurering, ombygging eller liknende.

Hageanlegget

Museet har en rekke fotografier med motiver fra museumsparken «Lunden». Ingen fotografier er publisert på www.digitaltmuseum.no ved inngangen av planperioden. Museets mål er å gjøre et lite, representativt utvalg av disse fotografiene tilgjengelig for publikum i løpet av planperioden.

Steinsamlingen

Museet har tidligere mottatt en steinsamling med omtrent 1000 objekter. Innholdet er ikke registrert og stort sett ukjent. Museet besitter ikke geologisk kompetanse på stein. Samlingen utgjør en betydelig del av det uregistrerte materialet. Steinsamlingen prioriteres ikke i digitaliseringsarbeidet. Digitalisering kan vurderes når museet har for eksempel frivillige eller arbeidssøkere på tiltak som kan gjøre arbeidet.

Tvedestrand Museum

Næs Jernverksmuseum oppbevarer samlingen til Tvedestrand museum. Samlingen er analogt registrert og katalogisert, men ikke digitalisert. Digitalisering kan vurderes når museet har for eksempel frivillige eller arbeidssøkere på tiltak som kan gjøre arbeidet.

3.2 Digitalisering av jernverksarkivet

Jernverksarkivet er, ved siden av de ulike antikvariske bygningene, det aller viktigste kulturarvmateriale museet forvalter. Jernverksarkivet er på omtrent 120 hyllemeter, og inneholder i all hovedsak arkiver fra Båseland, Næs og Egelands jernverker, og dessuten Fosstveit Tresliperi. Arkivet er nærmere beskrevet i arkivlister og Næs Jernverksmuseets Samlingsforvaltningsplan når den vil foreligge.

² <https://digitaltmuseum.no/search/?aq=type%3A%22building%22&q=Næs+jernverksmuseum>

Juridiske forhold

Arkivet eies ikke av museet, men av firmaet Jacob Aall & Søn AS. Gjennom avtale av 4. desember 2020 § 2 har museet fått «en kostnadsfri rett til å bruke arkivet til forskning, dokumentasjon og formidling. Det inkluderer rett til å avfotografere arkivets innhold og gjøre det tilgjengelig for allmenheten både i digital og trykt form på den måte som Stiftelsen Næs Jernverksmuseum finner hensiktsmessig» (se vedlegg 1).

Ressurser

Næs Jernverksmuseum er avhengig av ekstern finansiering for å digitalisere større mengder arkivdokumenter. Dette har større digitaliseringsprosjekter blitt finansiert med midler fra LOs Kulturfond (2021) og fra Arkivverkets utviklingsmidler for arkivsektoren (2022–2023).

Mindre mengder arkivmateriale kan digitaliseres på brukerforespørsel dersom museet har kapasitet for det.

Utvalg

Det ville være ønskelig å digitalisere hele jernverksarkivet. Arbeidet med skanning/digitalisering er påbegynt og er antatt å ta 5 til 6 årsverk for å kunne bli gjennomført. Ressurssituasjonen og brukerinteresser tilsier imidlertid at bare deler av arkivet kan digitaliseres. Det er (a) tilgang på eksterne midler, (b) interesser fra brukere og (c) materialets skjørhet (konserverende digitalisering) som er viktigst i denne sammenhengen. Disse faktorene tatt i betraktning, har museet vedtatt å konsentrere arbeidet om å digitalisere primært:

- sentrale enkelt dokumenter fra jernverksarkivet
- korrespondanse
- lister over arbeidere ved jernverket (verksbøker, bondebøker med mer).

Framgangsmåter

Arkivdokumenter digitaliseres på ulikt vis: Skanning på museet, skanning hos samarbeidende institusjoner og transkribering.

Skanning på museet

Arbeidet utføres i all hovedsak på digitaliseringsrommet i museets 2. etasje. Protokoller og andre dokumenter blir avfotografert på Næs Jernverksmuseets protokoll-skanner av typen Onyx RGB med 300 dpi (85 prosent).

De digitale kopiene blir lagret på Næs Jernverksmuseets servere i jpeg-format. Sikkerhetskopier utføres automatisk og jevnlig. De digitale kopiene overføres kort tid etter at digitaliseringen har funnet sted til Digitalarkivet. Overføringen skjer også i jpeg-formatet. Digitalarkivet vil ta seg kostnadsfritt av alt arbeid med lagring, bevaring og eventuell konvertering til nye formater og inn i eventuelle nye portaler av museets digitaliserte og publiserte filer framover.

Skanning hos samarbeidende institusjoner

Når museets skannere og kameraer ikke er egnet til det, kan digitalisering utføres hos samarbeidende institusjoner, med Aust-Agder museum og arkiv som foretrukket

samarbeidspartner. Det er for eksempel store protokoller, kart og tekniske tegninger som best skannes med rulleskanner eller med spesielt utstyr.

Når den eksterne skanningen er utført, leveres dokumentene og de digitale kopiene tilbake til museets, og de lagres og overføres til Digitalarkivet som nevnt over.

Transkribering

Transkribering er digitalisering i den forstand at gammel, gotisk håndskrift leses og skrives ned i et tekstbehandlingsprogram. Det er en mediekonvertering fra et analogt til et digitalt medium. Prosessen forutsetter spesialkompetanse på gotisk skrift, og selv for erfarne lesere er det mulig å lese feil. Det ideelle er derfor at transkribering organiseres som gruppearbeid. Transkribering er en viktig del av å gjøre dokumenter fra jernverksarkivet tilgjengelig, all den tid det er færre og færre mulige brukere som evner å lese den gamle skriften.

Transkribering foregår på to måter når museet har kapasitet til det:

- En av museets medarbeidere transkriberer utvalgte dokumenter.
- Museets forsker transkriberer utvalgte dokumenter i samarbeid med Gotisk gruppe, v/Slekt og Data i Vest-Agder.

Når dokumenter er transkribert, legges transkripsjonene ut på museets hjemmeside, og i nærheten av den digitale faksimilen.

Tilgjengeliggjøring

Det digitaliserte materialet fra jernverksarkivet registreres i arkivsystemet ASTA³ og lastes opp på Digitalarkivet.⁴ I tillegg lages det en mest mulig intuitiv, brukervennlig inngang til det digitaliserte materialet på museets hjemmeside.⁵

Rapportering

Fordi arkivet ikke er en del av museets samling, vil ikke dette digitaliseringsarbeidet bli registrert eller synlig i Kulturdirektoratets statistikk. Museet vil lete etter egnede måter å rapportere på, for eksempel i fritekstfeltene i Kulturdirektoratets rapporteringsskjema og i Arkivverkets statistikk.

4. Operasjonalisering og evaluering av strategien

Strategien operasjonaliseres i årlige virksomhetsplaner der det settes kvantifiserbare mål for digitaliseringsarbeidet.

Strategien evalueres mot slutten av planperioden, det vil si i tredje og fjerde kvartal i 2026.

³ <https://www.arkivportalen.no/search/1?repository=NESJ>

⁴ <https://www.digitalarkivet.no/actors/1315/stiftelsen-naes-jernverksmuseum/scans>

⁵ <https://www.jernverksmuseet.no/jernverksarkiv>

Vedlegg 1

Avtale om bruk av «Jernverksarkivet» mellom A/S Jacob Aall og Søn (org. nr. 920 353 452) og Næs jernverksmuseum (org. nr. 977 112 915).

Forretningsarkivet etter Næs jernverk inneholder protokoller, korrespondanse og regnskap for jernverkets virksomhet fra 1721 og frem til like etter at stålproduksjonen stanset i 1959. Det nyeste dokumentet stammer fra 1960. I tillegg inneholder arkivet forretningsarkivet etter Egelands jernverk fra 1853 til 1884, samt forretningsarkivet etter Fosstveit tresliperi fra 1906 til 1937.

Arkivet utgjør omtrent 120 hyllemeter og er langt på vei ferdig systematisert og katalogisert.

Magasiner, illustrasjoner og annet materiale som oppbevares separat samme sted som jernverksarkivet, omfattes ikke av denne avtalen.

1. Eierskap

Arkivet eies av A/S Jacob Aall & Søn. A/S Jacob Aall & Søn plikter å gi melding til Stiftelsen Næs Jernverksmuseum om endringer i eierforhold eller navn og adresse.

2. Museets rettigheter

Denne avtalen gir Stiftelsen Næs Jernverksmuseum en kostnadsfri rett til å bruke arkivet til forskning, dokumentasjon og formidling. Det inkluderer rett til å avfotografere arkivets innhold og gjøre det tilgjengelig for allmenheten både i digital og trykt form på den måte som Stiftelsen Næs Jernverksmuseum finner hensiktsmessig.

3. Bevaring og kostnader

Arkivet oppbevares i dag i lageret ved idrettsplassen på Nes Verk. Lageret eies og driftes av A/S Jacob Aall & Søn. Alt økonomisk ansvar for byggets vedlikehold og drift ligger hos eieren.

Dersom det skulle oppstå andre kostnader, for eksempel for ordning og katalogisering av nytt arkivmateriale, pakking og konservering, må fordeling av slike kostnader avtales i hvert enkelt tilfelle.

4. Adgang

Stiftelsen Næs Jernverksmuseum oppbevarer selv en nøkkel til lageret hvor arkivet befinner seg. Adgang til arkivet fra gang til gang forutsetter ikke forutgående varsel til A/S Jacob Aall & Søn.

5. Tilgjengelighet og bruk for andre

Stiftelsen Næs Jernverksmuseum skal, etter søknad, gjøre arkivet tilgjengelig for forskere og andre interesserte i lokalene til Stiftelsen Næs Jernverksmuseum. Dokumentene skal behandles med forsiktighet og i tråd med arkiv- og museumsfaglige prinsipper. Stiftelsen

Næs Jernverksmuseum definerer nærmere hvordan dette kan skje (søknadsprosedyre, arbeidsplass, lesesal med mer).

6. Utlån

Dersom det er nødvendig å ta ut deler av arkivet for forskning, avfotografering eller konservering, skal det føres en logg over slike «utlån». Utlån skal kun gjelde mindre deler av arkivet av gangen i en kort og avgrenset periode.

7. Varighet

Rettighetene som museet får gjennom denne avtalen er i utgangspunktet tidsubegrenset. Ved behov for å endre praktiske forhold i denne avtalen, kan den revideres dersom begge parter er enige om det.

*Nes Verk
4. desember 2020*

for Stiftelsen Næs Jernverksmuseum

for A/S Jacob Aall & Søn

*Øystein Djupedal
styreleder*

*Peter Preben Prebensen
styremedlem*

*Terje Bodin Larsen
styremedlem*